כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסודשיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת וישלח ■ י"ד כסלו ה'תשע"ו ■ 14.12.2016 ■ גליון מס' 406

תפוצה לכל קהילות ישראל

שולחנו של אדם מכפר

מתוך דברי תורה של כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה מקלויזנבורג-צאנז

...אמרו חכמינו ז"ל (חגיגה כז.) בזמן שבית המקדש קיים, מזבח מכפר על אדם, עכשיו שולחנו של אדם מכפר עליו. ואודות זה השולחן אשר לפני ה' מסופר, כי דרכו בקודש של זקה"ק מצאנז זי"ע (בעל ה"דברי חיים") היה שבכל יום ויום היה עורך את שולחנו ברבים כשסביב לשולחן ישבו לאכול המוני יהודים, ובימות החול לא היה זה נמשך לזמן ארוך אלא במשך כמחצית השעה או שעה, במהלכו היה זקה"ק מחלק שיריים לסובבים ומעמידים שיכר על השולחן (ולא שמעתי על עוד צדיקים שנהגו כן, וגם בניו הקדושים זי"ע לא נהגו אחריו כן).

פעם אחת הגיע רב אחד תלמיד חכם וגדול בתורה ממדינת הונגריה לבקר בהיכלו של זקה"ק מצאנז זי"ע, והביט בפליאה על מנהגו זה שלא ראה כן מימיו. כשהבחין זקה"ק בפליאתו, נענה ואמר לו בענוות קדשו: הנה אתם רבני הונגריה יושבים על התורה ועל העבודה יומם ולילה, ואין לכם פנאי לחטוא, אולם אדם כמוני שהנה נא זקנתי וכל ימי לא הניחו לי ללמוד, הרי חטאתי כל הימים, על כן לא נותרה לי ברירה אחרת אלא לערוך כל יום מזבח כפרה, וזאת על ידי שאני יושב לסעודה עם יהודים ושולחנו של אדם דומה למזבח, וכך יש לי אפשרות להקריב להקב"ה זבח כפרה בכל יום על מזבחו, עכד"ק.

אודות ענין זה שהעיד על עצמו זקה"ק מצאנז ששולחנו דומה למזבח, שמעתי מכ"ק אאמו"ר זי"ע מה שסיפר לו אביו זקה"ק מגארליץ זי"ע, שפעם אחת בעמדו בבית זקה"ק מצאנז הבחין שהבית מלא בזבובים הפורחים שם (דבר שהיה שכיח בימים עברו, טרם שבאו לעולם האמצעים והכלים השונים למניעת חרקים ורמשים), והרהר בדעתו, שהרי שנו חכמים (אבות ה, ה) שלא נראה זבוב בבית המטבחים, ומאחר ששולחנו של אבי הקדוש דומה למזבח, כיצד יתכן שיהיו כאן בבית זבובים. אולם שוב התיישב בדעתו שאין כאן כל תמיהה, כי בבית המטבחים היה כל תחום המקום סביב כולו קודש לה', אבל כאן לא מצינו שכל הבית דומה למזבח, אלא אך ורק שולחנו של אדם דומה למזבח. מיד נשא עיניו וראה דבר פלא, שלמרות שכל הבית וכל הקירות היו מלאים בזבובים, הרי שכנגד מקום השולחן עצמו לא הגיע אפילו זבוב אחד, ולמרות שהיו על השולחן שיירי מאכל ופירורים, מכל מקום לא קרב שום זבוב לגבול השולחן. כן ידוע לי עוד הרבה עובדות קודש שראו אצל זקה"ק מצאנז זי"ע שהיה שולחנו דומה למזבח, ולא עוד אלא שצדיקים היו יודעים ומכירים על מאכל שעמד פעם אחת על שולחנו של זקה"ק מצאנז, ששורה עליו קדושה, והחשיבו זאת עד מאד.

בזה אפשר לתת טעם לשבח למנהג שהיה מקובל אצל זקה"ק מצאנז זי"ע ואצל זקה"ק מגארליץ זי"ע וכ"ק אאמו"ר זי"ע, ועוד צדיקים, שכאשר באו חסידים להסתופף בצילם בשבתות ומועדי השנה, לא היו רשאים לאכול בבית האכסניא, אלא כל האורחים היו סמוכים על שולחן רבם, ושם סעדו כולם את סעודותיהם בעת עריכת השולחן לפני ה'. מנהג זה היה גם כאשר נקבצו ובאו קהל גדול של חסידים, שהיו עורכים את השולחן בבית המדרש הגדול שהיה מלא באורחים, וכולם כאחד יחד סעדו את סעודת יום טוב על שולחן הרבי.

וכאן מקום אתי לספר את אשר זכרתי ימים מקדם כיצד היה סדר הדברים בימים ההם, עת באו החסידים להסתופף אצל כ"ק אאמו"ר זי"ע. בתחילת הסעודה הניחו על השולחנות הרבה חלות קטנות שנאפו לכבוד יום טוב, וכל אחד לקח לעצמו כפי צרכו, אחר כך בשעת הסעודה לא היה נהוג שיחלקו את המזון לכל המסובים בשולחן, אלא בתחילת הסעודה היו כולם הולכים לבית התבשיל שבסמוך ועמדו בשורה כשכל אחד אוחז הקערה בידו, שם עברו לפני אמי מורתי הרבנית הצדקנית ע"ה (שהיתה מבשלת בערב יום טוב קדירות גדולות עם כל התבשילים עבור כל הקהל), והיא יצקה מקדירת המרק לקערת כל אחד מרק או בארש"ט, אחר כך הוסיפה לתת לכל אחד תפוחי אדמה

■ עוד בעיתון ■

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

לראות ולהראות
מפעם לפעם אנו שומעים על צעיר או צעירה שגדלו אפילו בבית שההורים הם מחנכי הדור, המשמשים דוגמא ומופת...
המשך בעמי 2

שויית חורף
מתקרבים אנו אל 'חג המולד', מתעורר הוויכוח האם יש ללמוד תורה בלילה זה או לא, ואף נותנים ללילה זה שם 'ליל ניטל'...
המשך בעמי 3

סיפור לשבת

קושיית הבריסקער
ר' יוסף דוב סולוסייצ'יק רבה של בריסק, היה מגדולי הרבנים בדורו. בדרכו לאחת מוועידות הרבנים, נסע ר' יוסף דוב ברכבת...

כשלון ההישגיות
דוקטור ג'ים אדוארדס היה אחד המנתחים המוערכים ביותר בקהילת הרופאים. מומחיותו להתמודד עם ניתוחים סבוכים...
המשך בעמי 4

שביבים
- המאבק על ארץ ישראל הוכרע ללא קרב
- דהויא יום סליחה
- למות על האמת
- צמאה לך נפשי
- "ומחה ה' דמעה מעל כל פנים"

המשך בעמי 5

מבושלים לתוך תבשילו, וכל אחד חזר למקומו בשולחן לסעוד את סעודת החג. כן נשנה הדבר בעת אכילת הבשר שכולם קמו ממקומם בשנית ועברו בסך אצל אמי מורתי ע״ה שהיתה נותנת לכל אחד בקערתו את מנת הבשר וחזרו אל השולחן לאכול יחד.

בין הבאים היו גם תלמידי חכמים וגבירים אדירים, וגם המה עמדו בשורה שוה בשוה, דוגמת מוה״ר בערישׂ״ל מווארשא שהתאחדו על שולחנו תורה וגדולה, בהיותו תלמיד חכם וגם גביר אדיר. פעם אחת כשראתה אותו אמי מורתי עומד בשורה עם כולם, חששה לכבודו ואמרה לו שישאר במקומו ויביאו לו את מנתו לשולחן, אך הוא נענה ואמר, חלילה, איני שונה כלל מאחרים, אדרבה אני הגרוע מכולם, והמשיך להמתין כעני בפתח עד שקיבל את מנתו.

על כל פנים, נראה לומר בטעם מנהגו של זקה״ק מצאנז זי״ע וזרעו אחריו, שהבאים בצל קורתם יאכלו על שולחנם, כיון ששולחנו של אדם דומה למזבח, ומי לנו שלחן הדומה למזבח יותר משולחנו הטהור של זקה״ק מצאנז, על כן הקפידו שכל הבאים בצל קורתם יאכלו על שולחנם, שבזה יהיה להם מזבח כפרה לכפר על כל עוונותיהם. ואם אמנם איני כדאי והגון לומר טעמים לדרכם בקודש של הצדיקים, כי מי יבוא בסוד קדושים, אולם כבר ידוע מה שאמר זקה״ק מצאנז זי״ע שאינו עושה שום דבר אם אין לו על כך לכל הפחות שלש מאות טעמים, ויתכן שזה אחד מטעמיו.

על אחת כמה וכמה יש תועלת נשגבה לנפש האדם כשהוא אוכל משיירי מאכלו של הצדיק, כידוע מאמר צדיקים שאכילת שיריים נחשבת כמו אכילת שיירי מנחות. והסבר הדבר כיון ששולחנו של אדם דומה למזבח, וכל אכילת הצדיק היא לשם שמים בלתי לה׳ לבדו ביחודים עילאים, אזי כל מאכל שנכנס לפיו הקדוש דומה לקרבן הנקרב על גבי המזבח, נמצא שהשיריים הנותרים שורה בהם קדושה כמו בשיירי מנחות. וכן כתב גם החתם סופר (פרשת בא עה״פ גם אתה תתן בידינו) שכל אכילת צדיק הוא דוגמת קרבן, על דרך שאמרו חז״ל (יומא עא.) הרוצה לנסך יין על גבי המזבח ימלא גרונם של תלמידי חכמים יין, ולכן בכל אכילת הצדיק שייך מה שאמרו חז״ל (פסחים נט: יבמות מ.) שהכהנים אוכלים ובעלים מתכפרין, עיי״ש.

ואכן כמה ישועות ונפלאות גדולות ראו אצל צדיקי הדורות זי״ע על ידי אכילת שיירי מאכלם, וכן ידועים כמה עובדות על אנשים שאכלו אפילו קורטוב משיירי מאכל הצדיק ומיד נכנס בקרבם רוח חדשה עד שנהפכו לגמרי לאיש אחר, כפי שכבר סיפרתי באריכות המעשה שהיה עם ר׳ משה דייטש, ששימש כחייט, אשר אחרי שאכל פעם אחת משיירי מאכלו של זקני הקדוש מצאנז זי״ע חזר בתשובה שלימה עד שנהפך לאחד מבני היכלו של זקה״ק מצאנז.

עוד יש לדעת, שלא רק בשיירי המאכל שאכל הצדיק שורה קדושה, אלא אפילו מאכל שרק הוכן עבורו, גם אם הצדיק טרם אכל ממנו, כבר חל עליו קדושה כי הזמנה מילתא היא, כדרך שמצינו בקרבן שכבר משעה שמקדישים אותו לגבוה חל עליו שם שמים והוא קדוש לה׳. וכל שכן אם הצדיק בעצמו עמד להכין ולתקן את המאכל בכוונות עליונות, שבוודאי נכנס במאכל קדושה נשגבה כבר בשעת ההכנה.

פרשת וישלח

לראות ולהראות

/ הרב יעקב הלוי פילבר

מפעם לפעם אנו שומעים על צעיר או צעירה שגדלו אפילו בבית שההורים הם מחנכי הדור, המשמשים דוגמא ומופת, והתחנכו במיטב מוסדות החינוך, ולבסוף הם פורקים עול או סוטים מדרך ההורים. והמקרה מעורר תהייה ותמיהה: איך באה עלינו הרעה הזאת? איך צעירים שהבית, מוסדות החינוך, חברת הילדים וכל שאר המרכיבים החינוכיים שלהם עמדו על הגובה, ואעפ״כ התוצאה הסופית היא כשל חינוכי? והנה התורה באה ומלמדת אותנו שאין פוליסת ביטוח לחינוכו של האדם, מי לנו גדול מאבינו אברהם, שהיה המחנך של העולם כולו, שהכתוב מעיד עליו: ״כי ידעתיו למען אשר יצווה את בניו ואת ביתו אחריו, ושמרו דרך ה׳ לעשות משפט וצדקה״ (בראשית יח יט), ולא רק את ביתו חינך אברהם אלא כל מקום שהיה בא היה קורא בשם ה׳, וכעדותו של הרמב״ם: ״. . . וכיון שהיו העם מתקבצין אליו ושואלין לו על דבריו, היה מודיע לכל אחד ואחד כפי דעתו, עד שיחזירהו לדרך האמת, עד שנקבצו אליו אלפים ורבבות והם אנשי בית אברהם, ושתל בלבם העיקר הגדול הזה, וחיבר בו ספרים והודיע ליצחק״. (הל׳ ע״ז פ״א) - ולמרות ההצלחה החינוכית הזו לא הצליח אברהם בחינוך בני ביתו, לא בישמעאל בנו ולא בלוט בן אחיו שגדל בביתו.

איך צריך לראות את מעשה דינה, שהיה בו תקלה אשר גרמה ליעקב עגמת נפש, האם לראות בו גם כישלון של בית יעקב או רק פשיעה של שכם בן חמור? לכאורה יעקב שמר על דינה מכל משמר, כמו שמסופר במדרש (ב״ר עו): ״ויקח את . . . אחד עשר ילדיו״ - ודינה היכן היא? נתנה בתיבה ונעל בפניה, אמר: הרשע הזה [עשו] עינו רמה היא, שלא יתלה עיניו ויראה אותה ויקח אותה ממני״. כמו כן מובא בפרקי דר״א (פ׳ לח): ״שהייתה בתו של יעקב יושבת אהלים ולא היתה יוצאת החוצה״. ואם כל כך שמר יעקב על בתו דינה איך קרה שהיא נלכדה ברשתו של שכם בן חמור? בפשטות אפשר לומר שכל כובד האשמה מוטל על כתפו של שכם, שהיה רשע שאינו שולט ביצרו, ודינה היתה קרבן חף מפשע של תאוותיו. אבל בפרקי דר״א (שם) מובא: ״כשבא יעקב לביתו בארץ אחוזתו שבארץ כנען, נשכו נחש, ואיזה נחש? שכם בן חמור. שהייתה בתו של יעקב יושבת אהלים ולא היתה יוצאת החוצה, מה עשה שכם בן חמור? הביא נערות משחקות חוצה לה, מתופפות בתופים, יצאה דינה לראות בבנות המשחקות ושללה״. יש כאן מעידה בשני שלבים, השלב הראשון יציאתו של הצעיר לצפות בפסטיבל ההוללות של הנכרים, כמו שקורה לצעיר הדתי בימינו, שהוא אינו הופך את עורו ממאמין לפורק עול בפעם אחת, אלא תחילה ההורים ברוחב לבם מאפשרים לו ללכת לפסטיבלים (ערד, צמח וכדומה) לראות במשחקים, ומה יעשה הבן ולא יחטא?! ואח״כ כשאין כבר להורים שליטה על הבן מופיע ״שכם״ ושולל אותו.

שו"ת חורף הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

שואלים אביתר ק. ודניאל מ. תלמידים מאחת

ישיבות ההסדר: מתקרבים אנו אל יום אידם הנקרא 'חג המולד', ובכל שנה מתעורר הוויכוח האם יש ללמוד תורה בלילה זה או לא, ואף נותנים ללילה זה שם 'ליל ניטל', ותמוה מאוד איך שתמיד מחנכים אותנו שלא להתבטל מלימוד תורה והבטלה מביאה לידי שעמום וכולי, ובלילה זה יש מהרבנים המצווים אותנו להתבטל ולא ללמוד... האם הרב יוכל לבאר מה עניינו של לילה זו ומה פירוש המילה 'ניטל'? ומה למעשה, ללמוד או להתבטל?

תשובה: 'חג המולד' נקרא בלשוננו[א] 'ניטל' או 'ניתל' ויש למילה זו כמה פירושים, או מלשון המילה 'תלוי' שלא רצו להזכיר את שמו של אותו האיש בפירוש ולכן אמרו 'התלוי' ומכך נגזרה גם המילה 'ניתל' (עם ת') או מלשון נטילה, שבלילה זה יש אומרים שאותו האיש ניטל מהעולם ולפי זה צריך לכתוב ניטל עם ט') או שהוא מלשון נאטא"ל שבלשון לאטינית הוא כינוי ל'יום הולדת' - יום הולדתו של אותו האיש[ב].

לכאורה אין לנו כל משמעות ליום זה, חוץ ממה שיש לזהר שלא להיכשל בהלכות המיוחדות ליום אידם, כגון לא לתת לגוים מתנות ביום אידם, וכמבואר כל זה בהלכות עבודה זרה בשולחן ערוך[ג].

אמנם בארצות אשכנז הנהיגו כבר שנים רבות מנהג שלא ללמוד תורה בלילה הזה (ליל חג המולד) החל משקיעת החמה ועד חצות הלילה[ד], ומספר טעמים נאמרו בדבר, או משום שיש לנו להתאבל בלילה זה על מה שכתוצאה מלילה זה נגרם רעות רבות ליהודים זה אלפי שנים[ה], או משום שלא יתעורר קטרוג על ישראל שהללו בשעת חצות לילה משכימים לבתי תפלותם והללו שוכבים על מטותיהם, ולכן הנהיגו שלא ללמוד בלילה זה עד חצות כדי שמחצות יתגבר עסק לימוד התורה[ו], או משום שעל ידי התבטלות מלימוד התורה נתעורר לחשבון נפש שאילו היינו לומדים תורה כפי שצריך לא הייתה התגברות לכוח הטומאה בלילה זה, וביטולה זוהי קיומה שמתוך כך נחלץ חושים להרבות חילים לתורה[ז], או משום שיש לכוחות הטומאה כוח מיוחד בלילה זה לרכוש לעצמה כל התועלת הנגרמת מלימוד התורה בלילה זה[ח], או משום שבלילה זה הנהיגו לסגור בתי מדרשות ובתי כנסיות ולהסתגר בבתים כדי שלא נסתובב ברחובות ולא נלמד ממעשיהם ומחוקותיהם, ועוד שעלולים הם מתוך שכרותם להזיק לנו, ועוד שאין אנו רוצים להראות להם שבעוד שהם חוגגים אנו לא מחשיבים יום זה ומתעסקים כרגיל ומתוך יבואו להזיק לנו[ט].

כך או כך מנהג זה הוא שריר וקיים ובחצרות חסידים נוהגים כך באדיקות, ומוזכר הוא בספרים חשובים ומקורו טהור.

אמנם, בני עדות המזרח לא שמעו ממנהג זה, וכן יוצאי ארצות 'ליטא' לא נתקבל אצלם מנהג זה, ובלילה זה לומדים כרגיל ככל לילות השנה[י] ולא איברי לילא אלא לגירסא[יא] (לא נברא הלילה אלא ללימוד תורה).

עוד יש לדעת כי למעשה יש שני לילות של ניטל, ודבר זה קשור לכך שאומות העולם הסופרים את הימים והחדשים והשנים לפי תקופת החמה, נוצרו להם שני לוחות, לוח אחד הוא הלוח היוליאני ולוח שני הוא הלוח הגרגוריאני, ודבר זה קשור לחישובים מסובכים אודות תקופת החמה ועוד[יב], וכך נוצר מצב שלפי לוח אחד חג המולד הוא ב-25 לדצמבר (וכך מקובל וידוע שהנוצרים חוגגים ביום זה את יום אידם) וממילא ליל ניטל הוא הלילה שבין 24 בחודש ל-25 בחודש (השנה שנת תשע"ז זה יוצא במוצאי שבת קודש פרשת וישב אור לכ"ה כסלו נר ראשון של חנוכה) ולפי לוח אחר חג המולד יוצא ב2 לינואר (ואכן יש כנסיות (שלא לשם שמים...) אשר חוגגות ומציינות את חג המולד בתאריך זה) וממילא ליל ניטל הוא הלילה שבין 6 לינואר ל-7 בינואר (השנה שנת תשע"ז זה יוצא בליל שבת קודש פרשת 'ויגש' אור לט' טבת).

ובקרב החסידים יש הנוהגים ליל ניטל המוקדם (הנקרא גם הקצר) ויש הנוהגים ליל ניטל המאוחר (הנקרא גם הארוך) ויש הנוהגים את שני הלילות.

עוד יש לציין כי יש אשר גם נמנעו מתשמיש המיטה בלילה זה[יג], אולם כאמור זהו רק עד חצות הלילה.

עוד יש לציין כי יש האומרים[יד] שבארץ ישראל אין לחוש למנהג זה גם לאלו הבאים מבתים חסידיים, מאחר ובארץ ישראל אין שליטה לחיצוניים וזאת על פי דברי ה'חסד לאברהם[טו]' - סבו של החיד"א, שיש מסך המבדיל בגבולות הארץ למנוע שליטה של החיצונים בחבל הארץ הק'.

ייתכן ויש לתלות כל חילוקי מנהגים אלו בטעמים השונים שהזכרנו לעיל, שאם הוא מטעם אבלות מובן לא נמנעו גם מתשמיש המיטה, ואם הוא מטעם 'למנוע קטרוג' או משום חשש היזק מהגויים המסתובבים בחוצות, יש לקבוע את המנהג לפי התאריך שבו הגויים המקומיים באותו מקום מציינים את 'חג המולד', אך אם הוא מטעם של נתינת כוח לכוחות הטומאה יש ללכת אחר הלוח המדויק יותר, אך מאידך לפי טעם זה בארץ ישראל אין זה שייך לפי המבואר לעיל, אך אם הוא מטעם שלא לעורר קטרוג וחשש סכנה הדבר תלוי לפי המציאות הנכונה לאותו זמן בארץ הקודש.

עוד נראה לתלות על פי הטעמים השונים הנ"ל את השאלה מה כן יש לעשות בלילה זה, שהנה לפי הטעם שלא לעורר קטרוג יש ללכת לישון מוקדם כדי לקום לעסוק בתורה בחצות הלילה[טז], ואילו לפי הטעם שלא לתת לכוחות הטומאה חיזוק, יש לעסוק בדברי חולין אך מאידך לא להתבטל כי הבטלה מביאה לידי חטא ומשום כך נהגו בקרב כמה חוגים לשחק את משחק השחמט בלילה זה[יז].

ולסיכום: יש שנהגו שלא ללמוד תורה בליל ניטל וטעמם ונימוקם עימם, ובעיקר נוהגים כן בחצרות חסידים, אולם יוצאי ליטא וכן בני עדות המזרח לא נהגו כך ולומדים תורה כרגיל, וכל הלבבות דורש ה'.

התודה והברכה לרב צבי רייזמן שליט"א - לוס אנג'לס, ארה"ב, שמתוך מאמרו (לימוד תורה בליל ניטל) המקיף והממצה שאבתי את המקורות ואת המידע לכתיבת תשובה זו.

לתגובות: shyogel@gmail.com

א - עיין שו"ת תרומת הדשן סימן קצ"ה ורמ"א ביו"ד סימן קמ"ח סעיף י"ב.
ב - עיין ב'לוח דבר בעתו' לרב מרדכי גנוט שליט"א - כ"ה כסלו.
ג - יורה דעה סימן קמ"ח.
ד - ובליל ניטל המאוחר (עיין לקמן) יש שנהגו כבר מחצות היום עד חצות הלילה.
ה - החת"ס (קובץ תשובות סימן ל"א) מזכיר מנהג זה ברמז מאת מורו ורבו, והדבר מפורש יותר במכתבי החת"ס, והוא טעם מאת מורו הרב נתן אדלר זצ"ל (ודלא כמו

שכתב הרב יוסף ליברמן שליט"א במאמר בכתב העת 'מוריה' שנה ארבע עשרה תשרי תשמ"ו שהכוונה לבעל ההפלאה)

ו - כן כתב החת"ס בתשובה הנ"ל ואת טעם מורו ורבו דחה דא"כ מדוע לא התירו ללמוד בדברים הרעים, ועוד היכן מצינו שהנהיגו מנהג לציין אירוע מסוים שקרה בתאריך זה וחילקו בו בין עד חצות הלילה לבין אחר החצות הלילה כמבואר בפסחים ב' ע"ב (משא"כ לטעם החת"ס אתי שפיר שיש לזה סברא כמבואר בתוס' שם) על אף שיש ראיה לטעם מורו ורבו מכך שנהגו גם למנוע תה"מ בלילה זה.

ז - עפ"י שות דברי יציב אורח חיים סימן ר"מ.

ח - מובא בשם האדמור הרש"ב מליובאביטש זצ"ל (לוח דבר בעתו כ"ה כסלו)

ט - הרב יוסף ליברמן במאמר הנ"ל וכן הוא בספר טעמי המנהגים.

י - עיין שו"ת יביע אומר חלק ז' יורה דעה סימן כ'.

יא - עירובין ס"ה.

יב - עיין בכל זה בלוח דבר בעתו לרב מרדכי גנוט שליט"א כ"ה כסלו

יג - כמבואר בשו"ת חת"ס הנ"ל.

יד - ספר בירורי חיים ח"ב סימן ד' בשם רבי מרדכי מסלונים ורבי שמואל העליר אב"ד צפת.

טו - מעין ג' נהר ג'.

טז - כמבואר להדיא בתשובת החת"ס שם ושם כתב שיש לנעור באלו הקובעים מושב לצים בלילה זה.

יז - ועיין עוד מנהגים שונים בלוח דבר בעתו שם.

סיפור לשבת

קושיית הבריסקער

ר' יוסף דוב סולוסייצ'ק רבה של בריסק, היה מגדולי הרבנים בדורו. בדרכו לאחת מוועידות הרבנים, נסע ר' יוסף דוב ברכבת, בחברת כמה ממקורביו, והגיעה שעת תפילת מנחה. ביקש הרב להתפלל במניין, וראה שבקרון ישנם שני יהודים מן ה"משכילים" דאז. (בזמנם הייתה תנועת ההשכלה - תנועה שהרגישה עצמה "עליונה" יותר מכל היהודים שומרי התורה והמסורת). משמעו השניים שהרב מבקש לצרף אותם לתפילת מנחה בציבור, נשמטו ממקומם ומיהרו לעבור לקרון אחר. כיוון שכך נתבטל המניין, והרב ומקורביו נאלצו לצערם להתפלל ביחידות. בתום התפילה הקצרה נראו שני ה"משכילים" חוזרים לקרון ותופסים את מקומותיהם, כאילו לא אירע דבר.

אמר רבי יוסף דוב למקורביו: חכמינו ז"ל מעירים בבראשית רבה, שיעקב אבינו היה כל כך משופע בעדרי צאן ובקר, עד שהיה זקוק לשישים ריבוא כלבים כדי לשמור על העדרים העצומים שברשותו.

ולדברי המדרש הזה היה הרב תמה כל ימיו: הלא יעקב אבינו שלח מנחה לעשיו אחיו מכל הבהמות שברשותו: עיזים ותיישים, רחלים ואילים, פרים ופרות, עיירים ואתונות. מדוע לא שלח בתוך המנחה הגדולה הזאת גם כלבים, כדי לשמור על העדרים הרבים הללו?

אולם עכשיו - הוסיף ר' יוסף דוב בחיוך - נתיישבה לי תמיהה זו.

אמנם רצה יעקב לצרף גם כלבים למנחה ששלח לעשיו, אבל מנהגם של כלבים לברוח מן המנחה.

כשלון ההישגיות

דוקטור ג'ים אדוארדס היה אחד המנתחים המוערכים ביותר בקהילת הרופאים. מומחיותו להתמודד עם ניתוחים סבוכים שרופאים אחרים הגדירו כחסרי סיכוי, הייתה לאגדה. דוקטור אדוארדס תמיד נתן סיכויים, ורגיל היה לומר ש'כפי שאין בעיה שאין לה פתרון, כך אין גידול או גוף זר שלא ניתן להוציאו'. במשך השנים המציא טכניקות רבות לניתוחים כירורגיים ונחשב לאחד המנתחים הטובים בעולם, תחרות קשה שררה בין הסטז'רים שהיו אמורים לשרת בבית החולים בו עבד, מי מהם יזכה לעבוד יחד עם ד"ר אדוארדס...

בכל שבוע היו כמה לילות שד"ר אדוארדס היה ישן בבית החולים כשעבודתו התארכה. בית החולים הוקיר את ד"ר אדוארדס והעניק לו חדר מפואר. מתוך החדר ניתן היה להיכנס לחדרון קטן מלא מדפים, שנקרא בפי עובדי בית החולים 'קודש הקודשים' של ד"ר אדוארדס. על המדפים הונצחו הצלחותיו הרבות במשך השנים, על המדפים ניצבו צנצנות שבתוכם גופים זרים או גידולים שהצליח ד"ר אדוארדס להוציא בניגוד לכל הציפיות. בחלק אחר של המדפים ניצבו המצאותיו שהפכו את הניתוחים הקשים לפשוטים יותר. שנה אחת נבחר כריס להיות אחד הסטז'רים של ד"ר אדוארדס, מכיוון שידע עד כמה שפר עליו גורלו השתדל להיות צמוד אליו עד כמה שאפשר במסגרת הניתוחים והבדיקות. הוא הלך אחריו כמעט בכל הזדמנות, מנסה לקלוט את מעשיו, ואת תוכניות הניתוחים וביצועיהם. מיום ליום הערכתו לד"ר אדוארדס רק גברה, למרות שהיה מבוגר - סדר יומו של ד"ר אדוארדס היה כשל איש צעיר, ואף ד"ר כריס התקשה לעקוב אחריו בחלק מהזמן.

המשבר הקשה התחיל, לאחר שד"ר אדוארדס נקרא לחדרו

המשך בעמוד הבא...

של מנהל בית החולים. הוא שהה שם כחצי שעה ולאחר שיצא נראה כמת מהלך. כריס ניסה להבין מה קרה אך לא קבל תשובה עניינית.

לאחר סיום המשמרת כשיצא כריס לביתו, נזכר כי שכח תיק רפואי חשוב, הוא חזר לבית החולים ופנה לחדרו של ד"ר אדוארדס שם שכח את התיק. כשהתקרב שמע רעש מוזר, למרות שהחדר היה חשוך ללא ספק היה שם מישהו. כריס נכנס לחדר אך לא ראה איש. כשהרעש חזר על עצמו הבין שהוא מגיע מהחדרון הקטן, 'קודש הקדשים' של ד"ר אדוארדס. הוא נכנס פנימה וגילה עגלת אשפה סטרילית ניצבת באמצע החדר, שלתוכה זרק ד'ר אדוארדס את כל תכולת הצנצנות והמוצגים שנחו בשלוה על המדפים. 'מה אתה עושה?' זעק כריס, ומיד שתק כשקלט שהוא צועק על הפרופ־סור המכובד. ד"ר אדוארדס הביט בו בעיניים אדומות מבכי, בידו עדיין אחז צנצנת והניח אותה על השולחן. 'מנהל בית החולים הודיע לי שאיני כשיר יותר לבצע ניתוחים, בעקבות ידיי שהחלו לרעוד קלות' הטיל את הפצצה לחלל האוויר. כריס שתק במבוכה, לכל רופא מנתח מגיע הרגע שבו הוא מסיים את תפקידו, הוא עדיין לא הבין מהו האסון הגדול וכיצד ד"ר אדוארדס משליך לפח האשפה את עמלו לאחר כל השנים.

'אתה סטאז'ר מצוין' פרגן ד"ר אדוארדס, 'לכן אני מרשה לעצמי לספר לך מה שעובר עלי' וניגב את עיניו. 'מאז שאני זוכר את עצמי, בית החולים והניתוחים היוו עבורי את הכול. בחיי האישיים נולדו לי שלושה ילדים מדהימים, ולאחר שנים לא רבות אשתי לקחה אותם ועברה עימם למדינה אחרת לאחר שהתגרשנו' והמשיך במבט מריר 'אתה בוודאי מתבונן על כל ההצלחות שבחדר הזה ומקנא בי...' ד"ר אדוארדס הרים צנצנת גדולה, 'כאן יש את אחת מהצלחותיי הגדולות ביותר, הניתוח ארך תשע שעות רצופות וההצלחה ללא ספק הייתה עצומה... אך בגללה הפסדתי את מסיבת הסיום של בני הבכור...!' הצנצנת הועפה לפח, וד"ר אדוארדס הרים צנצנת אחרת, לאחר שהסביר על תכולתה הבהיר בקול עצוב שבגלל ההצלחה זו הפסיד את יום ההולדת של בנו השני, וגם צנצנת זו נזרקה לפח. ד"ר אדוארדס הרים צנצנות מאלו שנותרו והסביר על כל אחת כיצד ההצלחה הגדולה בהן, גרמה לו לפספס אירועים חשובים ביותר כימי נישואין, חופשות שנתיות, ימי הולדת, וחוויות עם הילדים והאישה וכן הלאה.

'כיום, אני בקושי בקשר עם הילדים שלי' פרץ בבכי, 'וזה לא בגלל שאני לא אוהב אותם, אלא בגלל שאני בקושי מכיר אותם.... את כל חיי ביליתי כאן, ועתה כשאני יוצא מבית החולים, אני מגלה שלא נותר לי כלום' ד"ר אדוארדס עצם את עיניו, והמשיך 'אפשר לומר שכל החדר הזה, שנראה כפסגת הצלחתי כמנתח. הוא למעשה כישלוני הגדול כבעל וכאב...' סיים, כשהוא זורק לפח את הצנצנת האחרונה...

(הסיפור הזה כבר פורסם על ידי בעבר, וראוי לקראו שנית)

שביבים / שאול שיף

המאבק על ארץ ישראל הוכרע ללא קרב / תומר אנגלסמן

בניגוד לציפיות מעשו להמשיך להיאחז בארץ ישראל נאמר: "וילך אל ארץ" - ומפרש רש"י לגור באשר ימצא. כלומר, עשו מחפש מקום בחוץ לארץ.

הדבר אינו מובן, וזאת לאור האריכות של התורה ביחס לקשריו של עשו לארץ כנען: עשו נשא נשים מבנות כנען, בניו נולדו בארץ כנען ורכושו מארץ כנען. ואילו יעקב נשיו - מחרן, בניו- מחרן, רכושו - מחרן, וגם אם אין מקום מרעה לשניהם על מי לעזוב לפי שורת הדין וההיגיון?

רש"י מביא שבמדרש מתואר כי עשו ויתר על הארץ מפני שטר חוב שנתן ה' לאברהם בברית בין הבתרים(ט"ו, י"ג) שבו נאמר: 'כי גר יהיה זרעך', המוטל על זרעו של יצחק, אמר עשו: 'אלך לי מכאן, אין לי חלק לא במתנה שניתנה לזרע יצחק, הארץ הזאת, ולא בפרעון השטר.'

לעומת זאת רואה עשו את נחישותו של יעקב לשבת בארץ כנען. כשיעקב בא אל ארץ כנען, וברור לו שזהו מקומו וזו ארצו, עשו מבין לבד שהוא צריך לוותר.

המדרש שמביא רש"י מדגיש:

עשו אינו מוכן להקריב בשביל ארץ ישראל, וברגע שיעקב מגיע, עשו מבין שארץ ישראל איננה מקומו.

מכאן אמר הרב יהושע ויצמן, ראש ישיבת מעלות שכפי שהמאבק הראשון על ארץ ישראל הוכרע ללא קרב אלא נחישותו של יעקב היא שהכריעה את המאבק, כך גם בעתיד כל עוד עם ישראל מהסס ומתלבט האם זוהי אכן ארצו או שמא יש מקום לעמים אחרים בארץ - זוקפים האויבים ראש.

עלינו לזכור שתפקידם של האויבים מבחוץ ומבפנים הוא לגרום לנו לבירור מעמיק יותר של תפקידנו בעולם ושל מקומה של ארץ ישראל בחייו של עם ישראל ואין הדבר תלוי אלא בנו וברצוננו. ברגע שיחליט עם ישראל שזה מקומו המוחלט ימצאו אויבנו את התירוצים מדוע לא טוב להם כאן.

דהויא יום סליחה

הנושא אישה פעם שנייה, האם מוחלין לו עוונותיו והאם מתענה? יש לחקור הא דחתן צריך להתענות, האם זה דווקא בנישואין

ראשונים, או בכל נישואין צריך להתענות? הנה ב"אליהו רבה" (או"ח סימן תקע"ג) ומובא שם בפמ"ג: אף הנושא אישה פעם שנייה חייב להתענות, דלא מיבעיא לטעם התענית דחיישינן משום שכרות, וזה שייך אף בנשואים שניים, אלא אפילו אם מקדש ע"י שליח, שלא שייך במשלח טעם שכרות, מ"מ מתענה המשלח המקדש, משום הטעם השני דהויא יום סליחה דנמחלו עוונותיו, וזה שייך גם בנושא אישה שנייה, דהמקור דהוא יום סליחה ומחילה הוא בירושלמי (ביכורים פ"ג ה"ג), וילפינן מישמעאל, ובקרא הנ"ל כתיב "על נשיו לו לאשה", וברש"י שם כתב: הוסיף רשעה על רשעתו שלא גרש הראשונות, א"כ, מוכח דבנושא אישה על אשתו צריך ג"כ להתענות (מעדני אשר).

למות על האמת

רבי פנחס מקוריץ אחז במידת האמת בכל כוחו, והיה רגיל לומר: "נשמתי תצא, אך מפי לא יצא דבר שקר!". תלמידו, רבי רפאל מברשיד, צעד בעקבותיו ואחז גם הוא במידה זו בתכלית, עד כדי מסירות נפש. היה זה כאשר אחד מיהודי המדינה בה חי רבי רפאל נלכד בעבירה על חוקי הסחר. הוא עסק בסחורה אסורה, וכתב אישום חמור הוגש נגדו בערכאה גבוהה במיוחד.

עד מהרה נגזר דינו לעבדות פרך במשך שנים רבות, עונש כבד ומר, שטמן בחובו סכנת חיים של ממש. אלא שטרם הוצא גזר הדין אל הפועל, ניאותו השופטים בלחצם של סניגוריו לתנאי הבא: אם הצדיק החסיד, רבי רפאל מברשיד, יעמוד בפני השופטים ויעיד בשבועה כי היהודי חף מפשע, הוא יזוכה על אתר מכל וכל וישולח לביתו אחר כבוד. בני משפחתו של הנאשם חשו כמי שזכו בחייהם מחדש. הזדמנות פז נקרתה לפניהם, לא להקל בעונש אביהם, אלא לפוטרו כליל, והם לא אבו להחמיצה בשום פנים ואופן. הם התייצבו בביתו של רבי רפאל ובישרוהו כי זכות גדולה נפלה בחלקו, להציל נפש יהודי מידי המלכות, אם רק יאות להעיד על ניקיון כפיו של אבי המשפחה.

מה מאוד נדהמו כאשר פניו של רבי רפאל לא הוארו כלל, מגרונו בקעה אנחה עמוקה, ולאחריה שח רבי רפאל בקול נכאים: "אכן כן. הנכם צודקים, ועל פי ההלכה הנני חייב להישבע לשקר על מנת להציל חייו של יהודי. אני רוצה לעשות זאת, משום שכך אני מחוייב לעשות". בליבו הרחמן והרגיש התחוללה סערה, דמעות זלגו מעיניו. "אהיה נאלץ לקיים את חובתי ולהישבע, אולם סבורני שלא אעמוד בכך"... הרהר. חלפו שבוע ושבועיים, ומועד המשפט הסופי הלך והתקרב. בלילה שקודם המשפט, ישב רבי רפאל בחדרו וראשו רכון על השולחן, כשפניו שטופי דמע.

"אוי, רבונו של עולם" התמוגג במרר, "כל חיי נזהרתי מהשקר, ברחתי מהתיעוב המאוס הזה כמפני האש, ועתה, בימי זקנות', אעמוד וארים יד להישבע לשקר?! אך מנגד, כיצד אוכל להמשיך את חיי בידיעה כי במו ידי שלחתי יהודי אל גורלו המר? הלא כך גזרה חכמתך, שיש לשקר בכדי להציל חיי אנוש". כל הלילה בכה רבי רפאל עד כלות נשמתו, ובעלות השחר פשט ידיו כלפי מעלה וזעק: "אנא ה', טול נשמתי, הצילני מהעולם השפל הלזה, עולם השקר הנורא. קחני אליך אל עולם האמת". ובהגיע הבוקר נמצא רבי רפאל בחדרו ללא רוח חיים. עשה הקב"ה רצון יראיו וקטף את רבי רפאל מעלמא דשיקרא, היישר אל עולם האמת (דרך עץ החיים / יו"ר עזר מציון, הרב חנניה צ'ולק).

צמאה לך נפשי

איתא ב"חמדה גנוזה" (צאנז, מערכת חיי"ם הם למוצאיהם, פ"ב) בשם הרב מגראבאוויץ, שרביה"ק מרן בעל הדברי חיים זי"ע סיפר, "שההי"ק מריזין ז"ל סיפר לו, שנסע פעם לרבי לוי יצחק מברדיצ'ב , והוא לא הי' בביתו כי הי' באיזה מקום על שבת קודש, ונסע אליו לשם. באותו עיר היו הרבה "דאטשין" (יהודים מתחדשים), וכאשר עשה הבארדיטשאווער קידוש ובירך "המוציא", שמע הריזינער מדאטש אחד שאמר לחברו, הלא אני פיזרתי הרבה מעות על תאוות, ומעולם לא הרגשתי הנאה משום תאווה כמו שהוא מרגיש בקידוש והברכה שעושה על החלה. כי בעת שהי' בוצע "המוציא" הי' נושק את המוציא בכל כוחו. ואמר על זה אא"ז (רביה"ק מצאנז) שאין זה חידוש, כי כל תאוה של עוה"ז יש לה הפסק, אבל לעבודת הש"י 'הלא "צמאה לך נפשי כמה לך בשרי" (תהלים סג, ב), ובכל פעם מרגיש יותר מתיקות'.

"ומחה ה' דמעה מעל כל פנים"

הייתה זו שעת בין הערבים ביום אפור וחד-גוני. רחובותיה של ירושלים המו אדם. בין העוברים והשבים התבלטה דמותו המלכותית התמירה של הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל, מ'תקיפי קדמאה' שלא נשא פני איש. מאחוריו השתרכה לה פמליה נכבדה של אברכים ממקורביו של הרב, ששמו אוזניהם כאפרכסת לבל אבד מלה ממתק לשונו. בסמוך להם נעמדה קבוצת ילדים עליזה, אשר סקרה בחרדת קודש כל תנועה של הרב, אולי כדי שיוכלו לספר על כך למחרת היום לחבריהם בחייבר. לפתע קרע את האוויר קול בכי ילדותי זך וטהור. הרב שהיה נראה משוקע כולו בשרעפיו מתוך ניתוק מוחלט מכל הסובב אותו, התנער לפתע ממחשבותיו, והסתובב באחת אחורה בכדי לברר את מקור הבכי. כשראה הרב את הילדה התקרב לעבר מקומה, וממרומי גילו המתקדם גחן לעברה ושאלה בקול אבהי: "ילדה למה את בוכה", "כי שושי אמרה לי שיש לי שמלה מכוערת", ענתה הילדה בקול בוכים משתנק. כששמע הרב את 'טענתה' עלתה על פניו ארשת חומלת ומשתתפת, ואז בקול אבהי שאל את הילדה: "ילדה מה שמך ?", "נחמי" השיבה הילדה בביישנות.

"נחמי", הגביה הרב את קולו ואמר בנימה פסקנית, "לכי ותגידי לשושי, שהרב אברמסקי בעצמו אמר לך שיש לך את השמלה הכי יפה בשכונה". שמחה ועליזה מיד רצה נחמי לבשר לחברותיה את קביעתו של הרב המוכר כל כך בכל המרחב התורני.

בביתו נשאל הרב על ידי אחד המלווים מהמקורבים: "ילמדנו רבנו, ומה אם ביטול תורה???", "אינני מבין את השאלה" השיב הרב נחרצות, "הלא שנינו הדבק במידותיו של הקב"ה, ועל הקב"ה לעתיד לבוא נאמר: "ומחה ה' דמעה מעל כל פנים", אשר על כן, נדרשתי אפוא להרגיע את בכייתה של הילדה, כדי שגם אני, בזעיר אנפין, אמחה דמעה מעל כל פנים וכך אוכל להיות דבוק בשכינה..."

(מפי עד ראיה, איש החינוך הרב יחיאל יעקובזון.
ראה אור ב"אספקלריא" על ידי הרב זאב קופלמן)

בסוד שיח

כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים
בדואייל: besod@013net.net

עיצוב ועריכה גרפית:
גיל ויין עיצוב גרפי
אימייל. gilwein26@012.net.il